

## บทที่ 4

# การปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศ

หลังจากที่สตาลินได้ถึงแก่กรรม ประเทศยุโรปตะวันออกได้หันมาสนใจเป้าหมายนโยบายทางเศรษฐกิจ เช่นการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น และยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้น เป้าหมายเหล่านี้ต้องการการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวิธีการวางแผน ในสาขาการค้าระหว่างประเทศมีการกระจายอำนาจมากขึ้นและมีการเสนอหลักเกณฑ์ เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นในบทนี้จึงได้ศึกษาการปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศของประเทศสังคมนิยม โดยแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้คือ หัวข้อแรกเป็นการพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในองค์การและกระบวนการวางแผน ซึ่งเป็นการศึกษาโครงสร้างขององค์การและระบบการวางแผนที่เปลี่ยนจากระบบการรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง (centralization) มาสู่ระบบกระจายอำนาจ (decentralization) และเปลี่ยนระบบการค้าระหว่างประเทศแบบทวิภาคี (bilateralism) เป็นแบบพหุภาคี (multilateralism) หัวข้อที่สองเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ในการวางแผน เช่นในการวางแผนหันมาใช้สถิติในการคำนวณมากขึ้น และใช้ข้อมูลสถิติการค้าระหว่างประเทศเป็นส่วนช่วยในการวางแผนเป็นต้น หัวข้อที่สามเป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศ เช่นการเปลี่ยนแปลงในข้อตกลงทางการค้าและสัญญาการค้า และการเปลี่ยนแปลงวิธีทางการติดต่ออื่น ๆ ระหว่างตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ หัวข้อที่สี่เป็นการพิจารณาผลกระทบการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายการค้าภายในประเทศและต่างประเทศ และหัวข้อสุดท้ายเป็นการศึกษาพฤติกรรมของการค้าระหว่างประเทศภายใต้การปฏิรูปปัจจุบัน

### 4.1 การเปลี่ยนแปลงในองค์การและกระบวนการวางแผน

4.1.1 โครงสร้างขององค์การและระบบการวางแผนเป็นแบบกระจายอำนาจ นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันตะวันออก และผู้วางนโยบายได้เริ่มต้นถกเถียงเกี่ยวกับการวางแผนและองค์การของทุกสาขาในระบบเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 1954-1957 ในการค้าระหว่างประเทศ คณะกรรมการพิเศษ

ได้พิจารณากระบวนการวางแผนทั้งหมดจากขั้นต่ำสุดไปสู่ขั้นสูงสุด และวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐาน เช่นการกระจายอำนาจ การรวมกลุ่มของการค้าและการวางแผนการผลิต ความร่วมมือของการวางแผนทางกายภาพและมูลค่า คณะกรรมการอื่นก็จะพิจารณารูปแบบองค์การของการค้าระหว่างประเทศก่อนสงคราม. ประสิทธิภาพของการค้าในประเทศอื่น ๆ ของ CMEA และรูปแบบต่าง ๆ ขององค์การทางการค้าในระบบเศรษฐกิจตลาด ผลคือมีการนำมาตรากฎต่าง ๆ มาใช้ระหว่างปี 1954 และ 1958 ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการค้าระหว่างประเทศทั้งหมด

สิ่งหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงอันดับแรกคือการกระจายอำนาจในโครงสร้างองค์การและระบบการวางแผน การพิจารณาการกระจายอำนาจอย่างละเอียดเป็นการกระทำที่ยาก เพราะเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์มีน้อย และข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ก็มีน้อย ขึ้นสำคัญอันดับแรกที่จะนำไปสู่การกระจายอำนาจในระบบการค้าระหว่างประเทศ (และการลดการแบ่งแยกการค้าระหว่างประเทศและการผลิต) เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม 1953 เมื่อธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ ได้รับอนุญาตให้ธุรกิจการผลิตส่งสินค้าออกโดยตรงและในนามของเขาให้กับประเทศที่ไม่ใช่สังคมนิยม ธุรกิจการผลิตต้องไม่ตัดราคาที่กำหนดโดยธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและที่ได้รับจากธนาคารกลาง ซึ่งเป็นราคาสินค้าภายในประเทศร่วมกับโบนัส การดำเนินการส่งออกโดยตรงนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ (innovation) ของประเทศเยอรมันตะวันออก และประเทศอื่น ๆ ของ CMEA ก็ไม่ได้ดำเนินการตามรูปแบบนี้ เช่นประเทศฮังการีมีธุรกิจใหญ่ 9 แห่งที่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกโดยตรงให้กับประเทศตะวันตกในนามของตนเอง ในประเทศโปแลนด์ ธุรกิจได้รับอนุญาตให้ใช้เงินฝากที่เป็นเงินตราต่างประเทศจำนวนเล็กน้อยซื้อและขายในตลาดเงินตราต่างประเทศได้ ในประเทศรัสเซียสหภาพของผู้บริโภคได้รับอนุญาตให้ทำการค้ากับประเทศตะวันตกเป็นต้น มาตรการการส่งออกโดยตรงกลายเป็นสิ่งสำคัญมากทีเดียว

นักทฤษฎีได้กล่าวไว้ว่าถึงแม้ธุรกิจระหว่างประเทศจะให้การอนุญาตทั่วไป แต่ก็มี การควบคุมการส่งออกโดยตรงน้อยมาก การค้าจึงเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับแนวความคิดของเลนินเกี่ยวกับการผูกขาดในการค้าระหว่างประเทศ ข้าราชการทางการค้าระหว่างประเทศก็ได้โจมตีระบบของการส่งออกโดยตรงด้วยว่าไม่ทำให้เกิดผลประโยชน์เพิ่มเติม และที่แท้จริงทำให้เกิดการสูญเสีย จุดประสงค์ของการส่งออกโดยตรงเพื่อให้ได้โบนัสที่เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้น ข้าราชการทางการค้าระหว่างประเทศบางคนก็กล่าวว่า การส่งออกโดยตรงเป็นเพียงการเปลี่ยนตัวแทนการขายและไม่ทำให้การค้าเพิ่มขึ้น การส่งเครื่องจักรไปต่างประเทศยิ่งเลวร้ายลง เพราะผู้ซื้อต่างประเทศประมาณ 70% จะจ่ายเงินช้า และบริษัทของเยอรมันตะวันออกมักจะถูกโกง

เนื่องจากขาดประสบการณ์ การวิจารณ์เช่นนี้ดูเหมือนจะไม่ค่อยถูกต้องทีเดียวเพราะจากประสบการณ์ของประเทศฮังการีที่ยอมให้ธุรกิจใหญ่ 9 แห่งทำการค้าโดยตรงกับประเทศตะวันตกปรากฏว่าประสบผลสำเร็จพอที่จะดำเนินการต่อไปได้ เนื่องจากไม่มีข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับการส่งออกโดยตรงจึงเป็นไปได้ที่จะบอกว่าผลประโยชน์ของการกระจายอำนาจมากขึ้นและการมีส่วนร่วมในการค้าโดยธุรกิจการผลิตมีมากกว่าโดยปัจจัยต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว และโครงสร้างราคาภายในประเทศที่บิดเบือนทำให้การติดต่อทางการค้าลำบาก แต่ในประเทศเยอรมันตะวันออกระหว่างช่วงปี 1955-1957 การส่งออกไปยังประเทศตะวันตกเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ย 17.6% ต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของสินค้าออกทั้งหมดที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากระบบการส่งออกแบบใหม่หลังจากปี 1957 มีการควบคุมแผนการส่งออกโดยตรงจากส่วนกลาง และธุรกิจการผลิตภายในประเทศไม่ได้รับอนุญาตให้ทำการส่งสินค้าออกโดยตรง ปริมาณการส่งออกโดยตรงลดลงอย่างมาก ฉะนั้นการควบคุมการส่งออกโดยตรงมีบทบาทอย่างมาก

รูปแบบพิเศษของการจัดการนำเข้าโดยตรงก็มีอยู่เป็นเวลา 2-3 ปี ในปี 1954 ธุรกิจทั้งหมดที่บรรลุผลตามสัญญาส่งออกได้รับโบนัสเงินตราต่างประเทศพิเศษ เริ่มต้นตั้งแต่ 1% ของการขายสินค้าออกและเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วสำหรับการส่งออกที่มากกว่าแผน ธุรกิจสามารถใช้เงินตราต่างประเทศนี้เพื่อสิ่งวัตถุดิบและเครื่องจักรที่ต้องการโดยไม่ต้องขออนุญาตพิเศษ การสะสมทุนเช่นนี้ได้สิ้นสุดลงปี 1957 เพราะโบนัสการส่งออกพิเศษนี้ยังคงให้กับธุรกิจการผลิต แต่ธุรกิจสามารถใช้เงินโบนัสนี้เมื่อได้รับอนุญาตจากธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ และจะใช้กับสินค้าเข้าที่เพิ่มการผลิตส่งออกหรือทำให้ลดความต้องการสินค้าเข้าอื่นเท่านั้น

รูปแบบอื่นของการกระจายอำนาจทางองค์การคือการเน้นความสัมพันธ์ในแนวนอน (horizontal relationships) ระหว่างธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งแสดงว่าพรรคจะเป็นผู้ทำความตกลงระหว่างข้อโต้แย้งของธุรกิจต่าง ๆ หรือจะตกลงโดยศาลพิเศษแทนที่จะเป็นสาขาทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า เช่น คณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐหรือกระทรวงต่าง ๆ ถึงแม้จะมีการกระจายอำนาจทางองค์การเกิดขึ้นก็ยังมีกรอบแบบข้าราชการ (bureaucratization) เกิดขึ้น ในปี 1953 ในการค้าระหว่างประเทศมีพนักงานปฏิบัติการถึง 60%

การกระจายอำนาจอย่างเจียบในระบบการวางแผนอาจแผ่ออกไปไกลและมีความสำคัญมากกว่าถึงแม้มาตรการที่จะนำไปสู่การกระจายอำนาจทางองค์การได้รับความสนใจมาก สิ่งนี้เกิดขึ้นคือ การลดจำนวนตำแหน่งตามแผนของข้าราชการในแผนรายปี จาก 955 คนในปี 1955 เป็น 810 คน ในปี 1956 และเป็น 440 คนในปี 1957 โครงสร้างของพนักงานในธุรกิจของรัฐได้เปลี่ยนแปลงส่วนประกอบดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 : แสดงสัดส่วนเป็นร้อยละของพนักงานในธุรกิจของรัฐ

	ธุรกิจอุตสาหกรรมของรัฐ			ธุรกิจก่อสร้างของรัฐ			ธุรกิจป่าไม้และชลประทานของรัฐ		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
1950	70.8	5.6	6.6	80.9	3.3	4.0	76.0	5.4	5.5
1951	68.3	6.0	6.9	78.4	4.0	4.6	69.3	5.3	5.3
1952	67.1	6.4	7.5	73.6	5.4	5.7	69.1	5.7	5.6
1953	66.7	6.6	8.1	69.0	6.5	6.5	73.8	6.0	5.0
1954	65.8	6.6	8.5	67.3	6.2	6.3	73.7	6.9	5.3
1955	67.5	6.6	8.4	67.0	6.1	6.1	74.0	7.0	4.2
1956	68.4	6.8	8.3	67.4	6.1	6.1	72.7	8.0	4.1
1957	67.5	7.0	8.3	64.6	6.3	6.2	71.5	7.9	3.9

A = สัดส่วนเป็นร้อยละของพนักงานทำการผลิต

B = สัดส่วนเป็นร้อยละของนายช่าง

C = สัดส่วนเป็นร้อยละของพนักงานระดับผู้บริหารงาน

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐไม่เพียงแต่กำหนดปริมาณการค้าทั้งหมดและปริมาณการค้ากับประเทศสำคัญ ๆ ของแต่ละตำแหน่งตามแผน แต่ยังกำหนดจุดมุ่งหมายของสินค้าจำนวนมากภายในตำแหน่งตามแผนต่าง ๆ ในปี 1959-60 กระบวนการนี้ได้ยกเลิกไปและคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐได้จำกัดตัวเองเพื่อกำหนดปริมาณการค้าเพียงเพื่อตำแหน่งตามแผน และเพียงเพื่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของการค้า (ตลาดโลกสังคมนิยม ตลาดโลกทุนนิยม และการค้าภายในประเทศ) และระบบการวางแผนได้ก้าวไปสู่การกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจเพียงแต่สนใจความจำเป็นที่จะแก้ไขปัญหาทางการค้าระหว่างประเทศ

มาตรการต่าง ๆ ที่ใช้แบ่งแยกการค้าระหว่างประเทศออกจากการผลิตและการค้าภายในประเทศมีมากมาย ระบบการส่งออกโดยตรงเป็นมาตรการทางองค์การมาตรการหนึ่ง มาตรการอื่นคือการโอนหน่วยการค้าระหว่างประเทศจำนวนมากในปี 1956 (หน่วยบริหารในธุรกิจการค้าระหว่างประเทศที่รับผิดชอบผลผลิตต่าง ๆ) จากเบอร์ลินไปยังที่ตั้งของศูนย์กลางการผลิตของสาขา หรือไปยังธุรกิจที่สำคัญที่สุดของสาขา

ในเดือนพฤษภาคม 1956 การปรับระบบการวางแผนใหม่ในเวลาเดียวกันกระทบกระเทือนปัญหาของการแยกหน้าที่ในทางการค้าและการผลิตออกจากกัน ได้มีการยกเลิกวิธีแบบเก่าของ

วิธีทางติดต่อทั้งหมดระหว่างธุรกิจการผลิตและการค้าโดยผ่านคณะกรรมการวางแผนของรัฐ และกระทรวงต่าง ๆ นอกจากนั้นยังได้ยกเลิกการสร้างแผนการค้าขั้นสุดท้ายซ้ำกว่าแผนการผลิต นั่นคือธุรกิจการค้าและการผลิตได้สร้างแผนในเวลาเดียวกัน โดยใช้หลักของตัวเลขที่ควบคุม และพยายามประสานแผนเหล่านี้โดยจัดการประชุมท้องถิ่นเป็นชุดก่อนที่จะส่งมอบแผนไปให้ คณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐใหม่ กระบวนการลักษณะนี้เป็นการบังคับให้ธุรกิจการค้าระหว่าง ประเทศสร้างแผนโดยมีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและความเป็นไปได้ของการค้าภายในประเทศ ที่แน่นอนน้อยกว่าก่อน แต่ในขณะเดียวกันยอมให้มีการตกลงข้อถกเถียงในเวลาแรก ๆ และเร่ง ให้มีการพิจารณาปัญหาาร่วมกันของธุรกิจการค้าและการผลิต การเพิ่มการติดต่อในแนวนอน ระหว่างธุรกิจการค้าและการผลิตนี้จะมีพลังมากขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงทางองค์การตั้งได้กล่าว มาแล้ว และจะลดบทบาทของคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐ และเพิ่มความคล่องตัวของ เครื่องมือทางการค้าทั้งหมด การวางแผนในเวลาเดียวกันจะเพิ่มบทบาทของการนำการค้าระหว่าง ประเทศเข้าร่วมในการตัดสินใจลงทุน

ระบบการวางแผนแบบใหม่ยังคงมีปัญหาด้วยเหมือนกันคือ ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ ต้องทำการตัดสินใจด้วยข้อมูลเพียงเล็กน้อย และต้องการการประสานงานระหว่างการวางแผน การผลิตและการค้ามาก ระบบการวางแผนในเวลาเดียวกันได้ดึงความสนใจมาสู่ความขัดแย้งระหว่าง แผนการค้าและการผลิตที่เกิดจากความไม่ต่อเนื่องภายในด้วย เช่นการกระจายประเภทของการ ทำการตัดสินใจ การตัดสินใจวางแผนที่สำคัญทั้งหมดต้องทำในช่วงเวลาสั้น ฉะนั้นจึงเป็นการ ยากที่จะเรียนรู้ว่า หน่วยทำการตัดสินใจอื่น ๆ ได้วางแผนอะไรบ้างจนกระทั่งมันสายเกินไป

ในการทำการตัดสินใจประเภทต่อเนื่องต้องทราบเครื่องชี้นำที่สำคัญเรียบร้อยแล้ว การตัดสินใจทำการผลิตและทำการค้าที่กระทำตลอดทั้งปี และ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งจะถูกจำกัด ให้เป็นสัดส่วนเล็กน้อยของการค้าและการผลิตเท่านั้น ในทางปฏิบัติจะไม่มีปัญหาต่อเนื่องที่ สมบูรณ์อยู่ในแผนประจำปีทั้งหมดยกเว้นแผนการลงทุน และทำให้เกิดตลาดประเภทสังคมนิยม ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้วางนโยบายส่วนมากของเยอรมันตะวันออก อย่างไรก็ตามการทดแทนที่มี การเปลี่ยนแปลงน้อยจะลดการเน้นการวางแผนระยะยาวเพื่อให้เครื่องชี้นำทั่วไปกลายเป็นหน่วย ทำการตัดสินใจที่มองเห็นได้ง่ายและสำคัญสำหรับการวางแผนระยะสั้น นักเศรษฐศาสตร์ชาว เยอรมันตะวันออกได้ทำการถกเถียงเกี่ยวกับการประนีประนอมลักษณะเช่นนี้ภายหลังปี 1953

แผนห้าปีแรกของเยอรมันตะวันออกไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องชี้นำสำหรับการตัดสินใจ ของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ เพราะแผนนี้เป็นงานไม่ละเอียดซึ่งต้องเปลี่ยนเกือบทุกปี ได้มีการ

กำหนดจุดมุ่งหมายการผลิตทั้งหมดของกลุ่มสินค้าที่สำคัญ ๆ สำหรับเศรษฐกิจทั้งหมด แต่แผนระยะยาวของธุรกิจการผลิตที่สำคัญไม่มีประโยชน์ที่เดียวเพราะธุรกิจแต่ละแห่งมีเวลาน้อยมากที่จะสร้างแผนเหล่านี้ และมีความรู้เล็กน้อยเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการขายสินค้าเฉพาะอย่างในอนาคต หลังปี 1954 ได้มีการพัฒนาแผนระยะยาวของสาขาเฉพาะของระบบเศรษฐกิจ และในปลายปี 1956 ได้มีการสร้างแผนสาขาทางเศรษฐกิจสำหรับสาขาเศรษฐกิจสาขาใหญ่จำนวนมาก แผนของสาขาอื่น ๆ ก็ทำให้สมบูรณ์ มีอุปสรรคที่สำคัญเกิดขึ้น 2 ประการคือ ประการแรกผู้วางแผนของสาขาต่าง ๆ มีความรู้เล็กน้อยเกี่ยวกับความต้องการสินค้าในอนาคตและถูกบังคับให้วางแผนต่อไปโดยใช้ข้อสมมติฐานที่ไม่สอดคล้องซึ่งกันและกันเสมอ เพราะมีแผนระยะยวายน้อยมาก ประการที่สองการกำหนดทางเสือกที่เป็นไปได้ของแผนสาขาแต่ละแผนมีน้อยมากและในทางกลับกันแผนสาขาต่าง ๆ ไม่ยอมให้มีการทดลองผสมใช้ปัจจัยต่าง ๆ โดยผู้ประสานงานส่วนกลางของคณะกรรมการวางแผนส่วนกลาง

อย่างไรก็ตามการเพิ่มจำนวนของแผนสาขาทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มความสำคัญของการวางแผนระยะยาวโดยเจ้าหน้าที่ทางเศรษฐกิจของเยอรมันตะวันออกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการวางแผนสำหรับแผนเจ็ดปี (1959-1965) ที่สำคัญบางประการ ประการแรกสุดคือแผนการค้าระหว่างประเทศระยะยาวได้รับความสนใจอย่างใกล้ชิดเป็นครั้งแรก นอกจากนั้นคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐไม่ได้สร้างแผน ตัวเลขที่ควบคุมระยะยาวจะถูกกำหนดให้กับธุรกิจแต่ละแห่งเพื่อให้อภิปรายและปรับปรุงให้ดีขึ้น และธุรกิจการค้าและการผลิตจะปรึกษาซึ่งกันและกันก่อนสร้างแผนระยะยาวขั้นสุดท้าย กระบวนการสร้างแผนคล้ายกับวิธีการทำแผนรายปี และข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศกับประเทศในกลุ่ม CMEA เกิดขึ้นก่อนการสร้างแผนการผลิตขั้นสุดท้าย ประการสุดท้ายธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและธุรกิจการผลิตได้รับแผนธุรกิจระยะยาวที่สอดคล้องกับแผนระยะยาวของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด

ในกระบวนการวางแผนแบบใหม่นี้มีความยุ่งยากเกิดขึ้นจำนวนมาก ประการแรกคือปัญหาความร่วมมือกัน มีบ่อยครั้งที่ธุรกิจการค้าและการผลิตจะได้รับตัวเลขที่ควบคุมต่างกัน ดังตัวเลขในตารางที่ 4.2

#### ตารางที่ 4.2 : แสดงแผนของการผลิตสินค้าออก และการส่งออกเครื่องจักรทอผ้า

ตัวเลขที่ควบคุมของการผลิตเครื่องจักรทอผ้า   ตัวเลขที่ควบคุมของการส่งออกเครื่องจักรทอผ้า  
(จากหน่วยสร้างเครื่องจักรของคณะกรรมการฯ)   (จากหน่วยการค้าระหว่างประเทศ  
ของคณะกรรมการ)

1959	100	100
1960	96	143
1961	100	170
1962	115	186
1963	147	207
1964	185	242
1965	232	262

ธุรกิจการผลิตและการค้าระหว่างประเทศมีเวลาเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ใหม่ บางประการทั้ง ๆ ที่แผนขั้นสุดท้ายยังคงมีข้อขัดแย้งจำนวนมาก เพราะช่วงเวลากการวางแผน สิ้นสุดลงภายในเวลา 8 เดือน ประการที่สองธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจำนวนมากรู้สึกเหมือน ทำการตัดสินใจอย่างเลื่อนลอย เพราะกระทรวงการค้าระหว่างประเทศไม่ได้ส่งแนวนโยบายการค้า เฉพาะทุก ๆ นโยบาย ประการที่สามแผนเหล่านี้มักจะไม่ประสานกับงานของอนุกรรมการของ CMEA ประการสุดท้าย แผนบางแผนที่สร้างโดยธุรกิจการค้าระหว่างประเทศมีคุณภาพน่าสงสัย เพราะได้ละเลยการวิจัยตลาด อย่างไรก็ตามแผนเจ็ดปีดูเหมือนมีความสำคัญในทางปฏิบัติบางประการ และสร้างขอบข่ายงานที่มองเห็นได้มากขึ้นสำหรับการสร้างและประสานแผนรายปี การเพิ่ม ลักษณะทางปฏิบัติของแผนระยะยาวและการทำการตัดสินใจต่อเนื่อง เกิดขึ้นในประเทศ CMEA ทั้งหมด วิธีการวางแผนของรัสเซียก็ได้ใช้แนวความคิดนี้ ลักษณะการวางแผนในระยะหลังสรุป ได้ดังนี้คือ

1. การวางแผนระยะยาวในทุกประเทศสังคมนิยมมีรายละเอียดมากกว่าก่อน ได้มีการ วางแผนการพัฒนาในขอบเขตที่กว้างกว่าด้วยการเน้นประเภทของสินค้าในช่วงกว้างกว่าสองสามชนิด ที่สำคัญ

2. การวางแผนระยะยาวได้รับความสนใจมากขึ้น ตัวอย่างเช่นในประเทศรัสเซียได้นำ ระบบของ rolling plans มาใช้ และแผนสำหรับระยะห้าปีต่อไปสร้างขึ้นเป็นรายปี โรงงาน แต่ละแห่งในประเทศอื่น ๆ ได้มีส่วนเข้าร่วมในกระบวนการวางแผนระยะยาว และในที่สุดได้รับ แผนห้าปีของตนเอง

3. ได้มีการเน้นการทำสัญญาการค้าระยะยาว นอกจากนั้นการถกเถียงเกี่ยวกับงานของ CMEA ได้เพิ่มลักษณะการเน้นการวางแผนระยะยาว

ในประเทศ CMEA ทั้งหมดจะเห็นความแตกต่างจากรูปแบบการผูกขาดในการค้าระหว่างประเทศของสตาลิน คือการลดการรวบรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง การลดความชำนาญในหน้าที่ และการลดการทำกาตัดสินใจต่อเนื่องภายใน ความเร็วและขนาดที่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศ CMEA ต่าง ๆ เหล่านี้แตกต่างกันค่อนข้างมาก มีการปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศอย่างมากในประเทศโปแลนด์และอังกาเร็มากกว่าในรัสเซียหรือรุมานีเย การเปลี่ยนแปลงการวางแผนและองค์การทางการค้าของเยอรมันตะวันออกที่มีความสำคัญน้อยก็ได้กระทำกัน หลังปี 1958 มีการลดการเคลื่อนย้ายจำนวนและพื้นที่ของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ผู้วางนโยบายเบื้องต้นได้ตั้งใจลงทิ้งการทดลองต่อไปเพื่อปล่อยให้ประสิทธิภาพมากขึ้นโดยผ่านความมีเสถียรภาพทางโครงสร้างมากขึ้น

4.1.2 ระบบการค้าระหว่างประเทศแบบพหุภาคี (multilateralism) ประเทศในกลุ่ม CMEA ได้พยายามพัฒนาระบบการค้าระหว่างประเทศไปสู่พหุภาคีตั้งแต่ปี 1957 จากบทเรียนของประเทศทุนนิยมที่พยายามพัฒนาระบบการค้าระหว่างประเทศหลังสงครามโลกจากแบบทวิภาคี (bilateralism) เป็นพหุภาคีต้องใช้เวลาประมาณ 15 ปี สำหรับประเทศสังคมนิยมระบบการค้าแบบทวิภาคีเป็นแบบพิเศษ ลักษณะสำคัญของระบบทวิภาคีนี้ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ของสินค้าของประเทศสังคมนิยมและโดยลักษณะของความสัมพันธ์ของระบบการผลิตที่ขึ้นอยู่กับ การบงการในการสั่งเข้าและส่งออก สิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศสังคมนิยมไม่สามารถเปลี่ยนระบบการค้าเป็นแบบพหุภาคีอย่างเต็มที่ (เพราะเงินตราของตนแลกเปลี่ยนเป็นทองคำไม่ได้เต็มที่ (full convertibility) ถึงแม้จะมีทองคำและทุนสำรองเงินตราต่างประเทศอย่างเพียงพอ และถึงแม้ประเทศสังคมนิยมจะมีการค้าระหว่างท้องถิ่นเป็นแบบพหุภาคี (regional multilateralism)<sup>1</sup> การเปลี่ยนระบบการค้าระหว่างประเทศจากทวิภาคีเป็นพหุภาคีต้องการการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจภายในประเทศของประเทศต่าง ๆ ในกลุ่ม CMEA เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ภายนอก

ระยะเริ่มแรกของความร่วมมือระหว่างกลุ่ม CMEA ระบบการค้าแบบทวิภาคีได้เกิดขึ้นในประเทศ CMEA จากระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนแบบบงการ พร้อมกับมีอุตสาหกรรม

<sup>1</sup> การค้าภายในกลุ่มของประเทศสังคมนิยมเป็นแบบทวิภาคี (bilateralism) ตั้งแต่เริ่มแรกที่ทำการค้ากัน ต่อมาประมาณต้นทศวรรษ 1950 ประเทศสังคมนิยมได้เปลี่ยนทัศนคติมาสู่หลักการค้าแบบพหุภาคี (multilateralism) ซึ่งเป็นระบบที่ทำให้สินค้าออกและสินค้าเข้าของประเทศสมคูลทั่วไปไม่ใช้กับประเทศคู่ค้าแต่ละประเทศ



เจริญอย่างรวดเร็วซึ่งขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนย้ายปัจจัยภายนอกและตลาดภายนอก อย่างไรก็ตามระบบการวางแผนแบบบงการนี้ทำให้ความเจริญของประสิทธิภาพในแต่ละประเทศหยุดลงและระบบวางแผนแบบบงการที่ไม่ใช้กลไกตลาดเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ การขาดการปฏิบัติการของตลาดทำให้เป็นไปได้ที่จะสร้างเงินตราของโลกสังคมนิยมให้ทำหน้าที่ของเงินตราอย่างสมบูรณ์ คือแลกเปลี่ยนเป็นทองคำได้ (convertibility) และโอนกันได้ (transferability) สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การค้าแบบพหุภาคี ข้อเสียของระบบการค้าแบบทวิภาคีคือทำให้เกิดความยุ่งยากในเรื่องความชำนาญและการร่วมทุนกัน ทำให้ขาดเงินทุนเคลื่อนย้ายและทำให้ปริมาณการค้าลดลงเป็นต้น ฉะนั้นในปี 1964 ประเทศในกลุ่ม CMEA ได้สร้างข้อตกลงทางการค้าแบบพหุภาคี<sup>2</sup> โดยผ่านศูนย์กลาง ศูนย์กลางนี้คือธนาคารความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (the Bank for International Economic Co-operation-BIEC) การสร้างศูนย์กลางเพื่อหักรายการลูกหนี้และเจ้าหนี้ทั้งหมดที่จำเป็นซึ่งทำให้กระแสการจ่ายเงินทั้งหมดผ่านวิธีทางเดียว และทำให้ไม่มีความแตกต่างระหว่างเงินตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในรูป hard currencies หรือ soft currencies<sup>(3)</sup> สิ่งเหล่านี้ทำให้มีต้องการเงินตราหน่วยเดียวกันเพื่อใช้ในการชำระเงินระหว่างประเทศ สำหรับการชำระระหว่างประเทศของประเทศ CMEA กับประเทศนอกกลุ่มต่าง ๆ สามารถใช้ระบบพหุภาคีได้ ถ้าประเทศอื่น ๆ สามารถแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศกลุ่ม CMEA เป็นทองคำได้ และเงินตราของประเทศสังคมนิยมสามารถโอนกันได้คือสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราของประเทศคู่ค้าได้ หรือแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าได้ ฉะนั้นความต้องการพื้นฐานทางปฏิบัติของระบบพหุภาคีจากการพิจารณาตามกลไกทางเศรษฐกิจสรุปได้ดังนี้คือ

1. อัตราของการแลกเปลี่ยนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างราคาภายในประเทศและต่างประเทศ โดยราคาต่างประเทศกำหนดรายได้ของธุรกิจที่ทำการผลิตเพื่อส่งออกหรือใช้เพื่อสินค้าเข้า

ธุรกิจและรัฐบาลควรจะสนใจในการผลิตและการส่งสินค้าออกที่มีคุณภาพเหมาะสม ซึ่งแสดงถึงการใช้เทคโนโลยีในระดับสูง และเป็นที่ต้องการของต่างประเทศ ตามสภาพของ

2. Imre Vajda and Mihaly, Simai, op.cit., p. 65

3. hard currency เป็นเงินตราที่ใช้เปลี่ยนเป็นทองคำหรือเงินตราของประเทศอื่นได้อย่างอิสระ ส่วน soft currency เป็นเงินตราที่ถูกควบคุมโดยการปริวรรตเงินตรา (exchange control) ฉะนั้นจึงเป็นการจำกัดการแลกเปลี่ยนเป็นทองคำและเงินตราสกุลอื่น

อุปสงค์และอุปทานในตลาดโลกสังคมนิยม ราคาของสินค้าเหล่านี้ควรจะสูงกว่าสินค้าที่มีคุณภาพต่ำหรือไม่มีความต้องการที่แท้จริง ภายใต้ผลของราคาและเครื่องมือของนโยบายทางการเงิน เช่นสินเชื่อหรือการส่งออก ทางด้านการผลิต การแบ่งแยกประเภทสินค้าเป็น hard และ soft commodities<sup>4</sup> ควรจะหมดไปหรือลดให้เหลือน้อยลง

2. ภายในขอบเขตของข้อบังคับของรัฐบาล ธุรกิจจะกำหนดปริมาณและทิศทางของการส่งออกและนำเข้าตามข้อตกลงเพื่อเป็นเครื่องยืนยันปริมาณของสินค้าออก และสินค้าเข้าที่คงที่ตลอดช่วงเวลาที่ยาวนาน และราคาคงที่ตลอดเวลานั้น หรือราคาเปลี่ยนแปลงขึ้นน้อยอยู่กับเงื่อนไขบางประการที่จะทำให้ได้กำไรสูงขึ้น

ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่จะนำระบบพหุภาคีมาใช้ควรจะเปลี่ยนระบบของการวางแผนแบบบงการมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่มีการวางแผนเพื่อที่จะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนทำหน้าที่ของมันอย่างแท้จริง คือทำหน้าที่เชื่อมโยงราคาการค้าภายในประเทศและต่างประเทศ และมีผลต่อสินค้าออกและสินค้าเข้า หลังจากที่ประเทศสังคมนิยมได้ทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของตนเอง ผลก็คือราคาสินค้าภายในประเทศก็ยังคงแยกจากราคาต่างประเทศอย่างเด็ดขาด และไม่มีอัตราแลกเปลี่ยนใดที่จะใช้ในการเลือกเพื่อแลกเปลี่ยนตามหลักการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ แต่จนถึงกระทั่งปัจจุบันมีเพียงประเทศเดียวในกลุ่ม CMEA คือประเทศฮังการีที่กลไกทางเศรษฐกิจสามารถใช้กับระบบพหุภาคีได้

#### 4.2 การเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ในการวางแผน

การเพิ่มความสนใจให้กับเครื่องมือของการปฏิบัติการวางแผนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาของการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจะเท่ากันกับการเปลี่ยนแปลงในองค์การและกระบวนการวางแผน นอกจากนั้นการวางแผนทางกายภาพและการเงินของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศได้เริ่มต้นกระทำพร้อมกัน เพื่อว่าแผนเหล่านี้จะได้สอดคล้องกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำการตัดสินใจได้ใช้มาตรการใหม่ ๆ จำนวนมากดังนี้

ประการแรก เน้นการใช้สถิติและเริ่มต้นคำนวณตัวเลขสถิติมากขึ้น ในปี 1958 สำนักงานสถิติของกระทรวงการค้าระหว่างประเทศได้เริ่มต้นทำการวิเคราะห์อัตราการค้าของการค้าระหว่างประเทศเยอรมันตะวันออกกับประเทศสำคัญต่าง ๆ และในปีต่อมาได้ทำการคำนวณดัชนีปริมาณของการค้า อย่างไรก็ตามในการใช้วิธีการทางสถิติและคณิตศาสตร์นั้นประเทศเยอรมันตะวันออกดูเหมือนจะล่าช้ากว่าประเทศโปแลนด์ ฮังการี เชคโกสโลวาเกียและโซเวียต

4. hard commodity ได้แก่ วัตถุดิบและเชื้อเพลิง soft commodity คือสินค้าอุปโภคบริโภคประเภทไม่ถาวร ได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้า และเครื่องจักรเก่า

ประการที่สอง ได้เริ่มต้นให้ความสำคัญกับแนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังสถิติการค้าระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่นระหว่างปี 1957 และ 1959 ได้มีการโต้แย้งอย่างรุนแรงในวารสารการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า จะรวมอะไรไว้ในดุลการชำระเงินและดุลนี้ควรจะคำนวณอย่างไร อย่างไรก็ตามในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาได้ถึงแม้จะยังไม่ได้พิมพ์ดุลที่แท้จริง

ประการที่สาม ได้มีการใช้ความพยายามอย่างมากในการรวมส่วนประกอบของระบบบัญชีระบบการรายงานทางสถิติและระบบการวางแผนของการค้าระหว่างประเทศเพื่อให้ดุลการชำระเงินที่ได้วางแผนไว้สามารถเปรียบเทียบกับดุลการชำระเงินที่ได้รายงาน มาตรการเหล่านี้ได้รวมเอาวิธีการของต้นทุนทางบัญชีและการแบ่งแยกต้นทุนลำดับสองของการค้า(การขนส่งการประกันภัยและบรรจุเป็นต้น)

ประการสุดท้าย ได้มีความพยายามที่จะทำให้สถิติทางการค้าระหว่างประเทศสามารถเปรียบเทียบกับสถิติทางการผลิตได้มากขึ้น ในปี 1957 เกือบไม่มีคำสัมประสิทธิ์ทางสถิติของอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศที่จะใช้เปรียบเทียบซึ่งกันและกันโดยตรง

การประเมินผลของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ยุ่งยากมาก ถึงกระนั้นก็ตามมาตรการเหล่านี้ควรจะทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนของข้อมูลและการเพิ่มประสิทธิภาพของการติดต่อ ปัญหาพิเศษของการวางแผนในธุรกิจการค้าระหว่างประเทศซึ่งเกิดจากการมีหน่วยงานวางแผนแยกต่างหากภายในธุรกิจและการแยกกระหว่างการวางแผนในรูปมูลค่าและรูปกายภาพได้รับการโจมตีในปี 1958-1959 ภายใต้การควบคุมของการวางแผนที่ซับซ้อน กระบวนการวางแผนภายในธุรกิจการค้าระหว่างประเทศถูกจัดใหม่เพื่อให้หน่วยวางแผนพิเศษสามารถสร้างทั้งแผนรายได้ในรูปกายภาพและการเงิน และจะได้ทดลองทำดูเมื่อใดก็ตามที่เป็นไปได้ในเวลาเดียวกัน หน่วยวางแผนนี้จะมองข้ามแผนจากหน่วยอื่นของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ ครั้งที่สองในปี 1959 แผนการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญได้เริ่มต้นสร้างขึ้นในรูปเงินมาร์คเป็นครั้งแรก ซึ่งยอมให้มีการรวมแผนการค้าระหว่างประเทศกับแผนการผลิต ในการประเมินมาตรการใหม่เหล่านี้กระทำไม่ได้เพราะไม่มีข้อมูลเพียงพอ

#### 4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศ

4.3.1 ข้อตกลงและสัญญาทางการค้า หลังจากปี 1955 มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญเกี่ยวกับขอบเขตและกระบวนการของข้อตกลงทั้งสัญญาการค้าระยะยาวและระยะสั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือประชาชนส่วนมาก(โดยเฉพาะตัวแทนจากธุรกิจการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ)ได้เริ่มต้นมีส่วนร่วมในกระบวนการทำข้อตกลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอภิปรายเกี่ยวกับเครื่องจักร การ

มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางเป็นการลดภาระอย่างหนักของข้าราชการเบื้องบนเพียง 2-3 คนในช่วงเวลาที่ทำการตกลงแบบทวิภาคีประจำปี นอกจากนั้นเป็นการยอมให้สัญญาที่มีรายละเอียดมากขึ้น และส่งเสริมให้มีปริมาณการค้ามากขึ้น

สัญญาการค้าระยะยาวที่ได้รับไปในปี 1955-1956 นั้นหลังจากที่ประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มยกเว้นบัลกาเรียได้เริ่มต้นแผนห้าปีใหม่ก็ยังไม่ได้ทำใหม่จนกระทั่งปี 1957-1958 เพราะความสับสนของความยุ่งเหยิงของอังกฤษและโปแลนด์ และข้อตกลงทางความชำนาญทางการผลิต สัญญาการค้าปี 1958-1960 ของเยอรมันตะวันออกได้ครอบคลุม 100-200 ตำแหน่ง (ซึ่งมากกว่าสัญญาครั้งก่อนมาก และครอบคลุมประมาณ 1/5 ตำแหน่งของแผนห้าปีแผนที่สอง) ในรูปกายภาพข้อตกลงเหล่านี้ครอบคลุมประมาณ 60% ของการค้ากับประเทศ CMEA อื่น ๆ ที่ได้คาดหวังไว้ อย่างไรก็ตามสัญญาการค้าแบบทั่วไปเป็นไปด้วยดีหลังจากได้สร้างแผนระยะยาวซึ่งแสดงว่าการพิจารณาการค้าระหว่างประเทศยังไม่เป็นรากฐานต่อผู้วางแผน

ในปี 1958 CMEA ได้เสนอว่าสัญญาการค้าระยะยาวจนถึงปี 1965 ได้บรรจุข้อกำหนดประมาณ 70% ของการค้าที่ได้วางโครงการไว้ (ในรูปกายภาพ) การเน้นการค้าเช่นนี้จะเหมือนกับการพัฒนาที่สำคัญสองอย่าง ยกเว้นประเทศโซเวียต การอภิปรายเกี่ยวกับสัญญาการค้าได้เริ่มต้นก่อนประกาศแผนหรือเครื่องชี้นำสำหรับแผน แสดงว่าในครั้งแรกการอภิปรายการค้าระยะยาวเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการวางแผน และแสดงว่าได้ยกเลิกนโยบายเก่าของความสมดุลของดุลทรัพยากรการผลิตโดยหวังว่าจะได้รับสินค้าเข้าที่เพียงพอ ตามแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ชาวโปแลนด์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลความเป็นไปได้ของสินค้าออกและความต้องการสินค้าเข้าขณะที่สร้างแผนระยะยาวทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นที่จะกำหนดและร่วมมือกับการพัฒนาซึ่งแต่ละประเทศได้เผชิญอยู่ นั่นคือเพิ่มความชำนาญในการผลิตของกลุ่ม

ประเทศต่าง ๆ ของกลุ่มได้เริ่มต้นทำข้อตกลงดังกล่าวในปี 1958 ข้อตกลงทางการค้าเริ่มแรกนี้ทำให้ผู้วางแผนสร้างแผนของชาติระยะยาวโดยมีฐานที่หนักแน่นกว่าช่วงวางแผนแต่ก่อน หลังจากได้ทำข้อตกลงเริ่มแรกหนึ่งปี กระทรวงการค้าระหว่างประเทศได้ตกลงแบบสองฝ่ายทำสัญญาการค้าแบบทั่วไปขั้นสุดท้าย ฉะนั้นการอภิปรายการค้าระหว่างประเทศระยะยาวมี 2 ขั้นตอน ในช่วงระหว่าง 2 ขั้นตอนนี้ผู้วางแผนมีเวลาไม่เพียงแต่ค้นพบอุปสรรคเพิ่มเติมยังนำข้อเสนอแนะใหม่เกี่ยวกับความชำนาญของ CMEA เข้ามาพิจารณาด้วย

ในระหว่างที่ทำข้อตกลงการค้าเริ่มแรกและขั้นสุดท้ายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเกิดขึ้น การขยายช่วงเวลาการตกลงเพื่อทำสัญญาการค้าระยะสั้นได้เกิดขึ้นด้วย ธุรกิจการค้า

ระหว่างประเทศได้เริ่มต้นที่จะพบกันเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับปริมาณและชนิดของสินค้าที่จะทำการค้ากันก่อนที่จะเซ็นสัญญาการค้าแบบทั่วไป สัญญาเหล่านี้ที่ทำระหว่างธุรกิจการค้าระหว่างประเทศทำให้ผลไม่ดีของสัญญาการค้าแบบทั่วไปที่ล่าช้าเบาบางลงโดยยอมให้มีการตกลงปริมาณการค้าจำนวนหนึ่งล่วงหน้า นอกจากนี้การค้ากลายเป็นส่วนสำคัญของระบบการวางแผนในระยะสั้นมากขึ้นด้วยเพราะข้อตกลงทางการค้าเหล่านี้และการสร้างแผนรายปีเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ในที่สุดข้อตกลงของข้าราชการเบืองบนเพื่อเซ็นสัญญาแบบทั่วไปเกี่ยวข้องกับราคาสินค้ามากกว่าปริมาณสินค้าเพิ่มขึ้น การอภิปรายระหว่างเยอรมันตะวันออกและโซเวียตที่ครั้งหนึ่งสิ้นสุดลงในเวลา 3 เดือนได้ถูกตัดให้ลดลงอยู่ในช่วงเวลา 2-3 สัปดาห์

ข้อมูลที่หายากทำให้เป็นสิ่งยุ่งยากที่จะได้แนวความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสำคัญของสัญญาต่าง ๆ ระหว่างธุรกิจการค้าระหว่างประเทศก่อนการเซ็นข้อตกลงแบบทั่วไป ในระยะแรก ๆ สัดส่วนของแผนส่งออกที่ถูกกำหนดคงที่ในสัญญาเฉพาะนั้นน้อย และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในระยะหลัง เช่นในเดือนมิถุนายน 1958 สัดส่วนของแผนส่งออกของเยอรมันตะวันออกมีประมาณ 30% เดือนกันยายน 1958 เพิ่มขึ้นเป็น 45% เดือนธันวาคม 1959 เพิ่มขึ้นเป็น 65% อย่างไรก็ตามความพยายามอย่างมากที่จะรวมสัญญาแบบทั่วไปในเวลาแรก ๆ แสดงว่าปริมาณที่สำคัญของการค้าใหม่ได้กระทำในนาทีสุดท้ายของการตกลงทำสัญญาแบบทั่วไปขั้นสุดท้าย

รูปแบบอื่นของข้อตกลงทางการค้าซึ่งดูเหมือนมีความสำคัญคือสัญญาเพิ่มเติมได้รวบรวมในช่วงฤดูร้อนหรือฤดูใบไม้ร่วงของปีเพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้าส่วนเกินชั่วคราวทันทีกับสินค้าที่มีความต้องการเร่งด่วน สัญญาเหล่านี้ที่กระทำระหว่างกระทรวงการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงการผลิตหรือกระทรวงการค้าภายในประเทศของประเทศในกลุ่มทำให้มีความยืดหยุ่นมากกว่าข้อตกลงการค้าแบบทั่วไปรายปี

การแก้ไขปัญหาการเลือกเซ็นสัญญาการค้าแบบทั่วไปที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 จะกระทำได้โดยการเซ็นสัญญาการค้าแบบต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาของการวางแผน 5 ชั้นต่าง ๆ กัน หลักพื้นฐานของการค้าของแต่ละปีได้เป็นที่ยอมรับตามข้อตกลงแบบสองฝ่ายระยะยาวระหว่างคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐของแต่ละประเทศ อาจมีสินค้าเพิ่มเติมบ้างที่จะเพิ่มเข้าไปกับหลักพื้นฐานนี้ในสัญญาการค้าแบบสองฝ่ายระยะยาวระหว่างกระทรวงการค้าต่างประเทศภายหลัง ขั้นตอนในการทำสัญญาระยะสั้นจะมี 3 ขั้นตอนคือ ข้อตกลงที่ทำโดยธุรกิจการค้าระหว่างประเทศจะขึ้นอยู่กับกรยกเลิกสัญญาระยะยาวรายปีรวมกับสินค้าเพิ่มเติมที่ต้องการและมีอยู่ ขั้นที่สองได้ทำสัญญารายปีระหว่างกระทรวงการค้าต่างประเทศต่าง ๆ ที่รวบรวมและเสริมสัญญาที่ได้ทำมาก่อนซึ่งเป็นการจัดขอบเขตงานสำหรับสัญญาปฏิบัติการเพิ่มขึ้นระหว่างธุรกิจการค้า

ระหว่างประเทศต่าง ๆ ขั้นที่สามเป็นการทำให้สัญญาเพิ่มเติมมีความยืดหยุ่นสำหรับการแลกเปลี่ยนสินค้าส่วนเกินกับสินค้าที่มีน้อยในช่วงปีของแผน ความต่อเนื่องนี้ไม่ได้แก้ไขปัญหาทั้งหมดโดยวิธีใดก็ได้ กระบวนการ 5 ขั้นตอนยังคงทำให้ล่าช้า และสัญญาระหว่างหน่วยวางแผนการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ ของประเทศในกลุ่มไม่คงที่ ทำให้มีความต้องการสัญญาอีกมาก ความล่าช้าของระบบสัญญาทำให้มีแนวโน้มต้องการการพึ่งตนเอง และต้องนำมาตรการอื่น ๆ มาใช้

4.3.2 วิธีการติดต่ออื่น ๆ การพัฒนาวิธีการติดต่ออย่างแท้จริงระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศแสดงปัญหาทางด้านปฏิบัติจำนวนมากแต่ปัญหาทางด้านทฤษฎีเล็กน้อย ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศและกระทรวงการค้าระหว่างประเทศ ปัญหาของการวิจัยตลาดได้รับความสนใจมากขึ้นในวรรณกรรมการค้าระหว่างประเทศ ทั้ง ๆ ที่มีการมอบหมายงานนี้ให้กับคนงานมากขึ้นก็ยังคงต้องการการปรับปรุงมากขึ้นถ้าเราเชื่อในการประเมินผลของพ่อค้าต่างประเทศของเยอรมันตะวันออก ในบรรดาประเทศของกลุ่มดูเหมือนว่าประเทศเยอรมันตะวันออกจะให้ความสนใจกับการวิจัยตลาดน้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ตัวอย่างเช่นในสถาบันวิจัยตลาดของเยอรมันตะวันออกมีคณน้อยกว่า 4 คน ที่ทำการศึกษาแผนงานและความต้องการของประเทศอื่น ๆ ในกลุ่ม แม้แต่ธุรกิจการค้าระหว่างประเทศของเยอรมันตะวันออกที่มีคนทำงานเกี่ยวกับการวิจัยตลาดมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจการค้าระหว่างประเทศของเชโกสโลวาเกียแล้วอยู่ในลำดับที่เลวอันดับสอง

การโฆษณาเป็นเครื่องมือของการติดต่อที่มีคุณค่ามาก การเพิ่มจำนวนการวิเคราะห์เกี่ยวกับความต้องการของการโฆษณามากขึ้นได้กระทำในช่วงหลังทศวรรษ 1950 นอกจากนั้นในเดือนธันวาคม 1957 การประชุมของผู้ที่มีความชำนาญทางด้านโฆษณาในกลุ่มได้ตกลงกันว่าแต่ละประเทศควรมีสหพันธ์ในการโฆษณาไม่จำกัดในวารสารของประเทศอื่น ๆ ในกลุ่ม ทั้ง ๆ ที่การโฆษณาของธุรกิจต่างประเทศเพิ่มขึ้นก็ไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดจะได้รับประโยชน์ของมาตรการนี้อย่างแท้จริง ฉะนั้นวิธีการติดต่อวิธีอื่นควรได้รับความสนใจมากขึ้น ตัวอย่างเช่นประเทศเยอรมันตะวันออกได้เซ็นสัญญาการค้าแบบทั่วไปหรือข้อตกลงกับธนาคารมากขึ้นเพื่อให้ความสะดวกกับประเทศที่ไม่ใช่สังคมนิยม ได้มีการส่งผู้แทนการค้าเป็นจำนวนมากขึ้นไปยังประเทศตะวันตก และได้เน้นความร่วมมือกับหอการค้าของประเทศเหล่านั้น เนื่องจากไม่มีข้อมูลจึงเป็นการยากที่จะประเมินว่ามีการปรับปรุงวิธีการติดต่อให้ดีขึ้นหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วการค้าของประเทศในกลุ่มกับประเทศตะวันตกมีข้อเสียคือขอบข่ายงานของผู้แทนการค้าไม่เพียงพอและดูเหมือนว่ายังต้องการการปรับปรุงอย่างมาก

งานของหน่วยการค้าภายในกลุ่มของคณะทูตเยอรมันตะวันออกแข็งขันมากขึ้น และการเพิ่มจำนวนคณะทูตการค้าพิเศษส่งออกไปเพื่อจุดประสงค์เฉพาะอย่างจะส่งเสริมงานของหน่วยการค้านี้ งานแสดงสินค้าและงานแสดงเทคโนโลยีได้รับความสนใจมากขึ้นด้วย งานแสดงประจำปีครั้งยิ่งใหญ่หรืองานแสดงครั้งปีได้จัดขึ้นที่ Leipsiz, Poznan, Brno (เชคโกสโลวาเกีย) และ Plovdiv (บัลแกเรีย) และได้ทำให้พ่อค้าต่างประเทศของกลุ่มมารวมกันพร้อมกับตัวแทนจากกระทรวงการผลิตและคณะกรรมการการค้าแห่งรัฐได้เรียนรู้ภาวะการผลิตและเศรษฐกิจในประเทศอื่น ๆ ของกลุ่ม งานแสดงเหล่านี้เป็นเหมือนสถานที่สำหรับการเซ็นสัญญาต่าง ๆ เป็นจำนวนมากถึงแม้ว่ามีการเจรจาทางการค้าจำนวนมากที่ทำก่อนเป็นเดือน ๆ

ความเจริญของกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจร่วมกัน (CMEA) ตั้งแต่ปี 1955 ได้นำไปสู่การพัฒนาของทางเลือกขบขายงานการค้าติดต่อระหว่างกลุ่ม งานของ CMEA ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันได้เฟื่องเสียงในเรื่องการแลกเปลี่ยนข่าวสารทางเทคโนโลยี การสร้างมาตรฐานการผลิตเดียวกัน และการเสนอมาตรการความชำนาญทางการผลิตมากกว่าการค้าระหว่างประเทศ CMEA ไม่ได้แสดงบทบาททางการค้าโดยตรงอย่างมากแม้ว่าคณะกรรมการการค้าระหว่างประเทศของ CMEA ได้ทำงานด้านปัญหาเกี่ยวกับวิธีดำเนินการค้า

ความสำคัญของงานแสดงสินค้า คณะทูตการค้า การดำเนินงานของ CMEA และการแลกเปลี่ยนรายการที่ต้องการล้วนเป็นมาตรการที่ไม่ได้ใช้ทดแทนการวิจัยตลาดและการโฆษณาอย่างเพียงพอ และเงินที่ใช้เกี่ยวกับกาวิจัยตลาดและการโฆษณาอาจจะให้ผลลัพธ์ที่สูงมาก

#### 4.4 พฤติกรรมของการค้าระหว่างประเทศภายใต้การปฏิรูปปัจจุบัน

การปฏิรูปการค้าระหว่างประเทศในยุโรปตะวันออกและโซเวียต(ยกเว้นฮังการี)ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของพฤติกรรมการค้าระหว่างประเทศของประเทศเหล่านี้ การปฏิรูปได้ใช้เป็นการจัดให้การวางแผนส่วนกลางถูกต้องตามหลักแห่งเหตุผลเบื้องต้นมากกว่าที่จะเสนอวิธีการและสถาบันของการกระจายอำนาจและการใช้เครื่องมือทางตลาด สิ่งเหล่านี้ได้กำหนดประเภทของการปฏิรูปการค้าระหว่างประเทศที่จะถูกใช้ในทางปฏิบัติ

ความพยายามอย่างมากในการปฏิรูปเป็นการลดการรั่วไหลของสินค้าของผู้ผลิตและผู้บริโภคภายในประเทศในการค้าระหว่างประเทศจากตลาดต่างประเทศ เพื่อให้สิ่งเหล่านี้ยุติลง ประเทศยุโรปตะวันออก(เช่นประเทศเยอรมันตะวันออก โปแลนด์ และฮังการี)ยอมให้ธุรกิจการผลิตบางแห่งทำการติดต่อโดยตรงกับธุรกิจของต่างประเทศโดยไม่ต้องผ่านคนกลางของ

องค์การการค้าระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามธุรกิจดังกล่าวยังคงมีจำนวนเล็กน้อย การพยายามที่จะจัดให้มีการสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจการผลิตและองค์การการค้าระหว่างประเทศ และเพื่อให้ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกันโดยไม่ต้องสูญเสียเครื่องมือของการควบคุมการค้าที่องค์การได้จัดให้ นั้นค่อนข้างน้อย ตัวอย่างเช่นในโซเวียตธุรกิจการผลิตบางแห่งรับเงินเดือนขององค์การการค้าระหว่างประเทศ ในโปแลนด์องค์การการค้าระหว่างประเทศบางแห่งอยู่ใต้บังคับบัญชาของกระทรวงอุตสาหกรรม ในเชโกสโลวาเกียองค์การการค้าระหว่างประเทศถูกตั้งขึ้นเป็นบริษัทหุ้นร่วมกับธุรกิจการผลิตที่มีส่วนร่วมในการจัดการและกำไร เครื่องมือเหล่านี้ทั้งหมดปรับปรุงการติดต่อและข่าวสารของการค้าระหว่างประเทศให้ดีขึ้น และจะทำให้ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นบ้าง อย่างไรก็ตามทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมพื้นฐาน เช่นการค้าโดยรัฐ การเจรจาทางการค้าและการค้าระหว่างประเทศให้อยู่ในบังคับบัญชาของแผนส่วนกลางรวม ความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับธุรกิจของต่างประเทศที่ยังคงมีอยู่นั้นเกิดจากบริษัทร่วมทุนและการเจรจาเรื่องความร่วมมือร่วมกันทั้งยุโรปตะวันออกและยุโรปตะวันตกตั้งแต่กลางทศวรรษ 1960 สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะของการเจรจาลงทุนที่มีการผลิตและการจัดการทางการตลาดร่วมกันมากกว่าการติดต่อทางการค้าธรรมดา ถึงแม้ว่าแนวความคิดนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมากสำหรับประเทศที่อุตสาหกรรมเป็นของชาติ กิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัทเหล่านี้ยังคงรวมอยู่ในแผนส่วนกลาง ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงคือประเทศยุโรปตะวันออกหลายประเทศเช่นรומาเนีย ยังการียอมให้ธุรกิจของตะวันตกเป็นเจ้าของถึง 49% ของสินทรัพย์ทั้งหมดในบริษัทเหล่านี้

การปฏิรูปอีกอย่างหนึ่งคือการกำหนดให้มีการสนับสนุนธุรกิจการผลิตที่ขายสินค้าไปต่างประเทศเป็นการเชื่อมโยงกำไรและโบนัสกับรายได้จากการส่งออก แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน ในประเทศเชโกสโลวาเกียธุรกิจจะมีส่วนในกำไรจากการส่งออก ในโปแลนด์และเยอรมันตะวันออกยอมให้ธุรกิจเก็บรายได้เงินตราต่างประเทศส่วนหนึ่งเพื่อส่งสินค้าเข้า

การปฏิรูปราคาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันออกไม่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการค้าระหว่างประเทศ แต่อาจเป็นไปได้ที่จะรวมอัตราแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้าหลายอัตราเข้าด้วยกัน และทำให้หน้าที่ของผู้อ่างแผนง่ายขึ้นเมื่อราคาค่อนข้างจะสมเหตุสมผล การปฏิรูปราคาทำให้ธุรกิจมีส่วนร่วมในกำไรจากการค้าระหว่างประเทศ สำหรับประเทศโปแลนด์ได้ก้าวไปไกลพอที่จะสร้างระบบอัตราแลกเปลี่ยน 2 ระบบ โดยอัตราหนึ่งใช้กับประเทศสังคมนิยมและอีกอัตราหนึ่งใช้กับประเทศทุนนิยม การใช้อัตราเหล่านี้ก็เพื่อพยายามจะคำนวณกำไรของการค้าระหว่าง



ประเทศโดยประมาณครั้งแรก อย่างไรก็ตามราคาของทั้งประเทศโปแลนด์และประเทศที่ระบบเศรษฐกิจมีการวางแผนส่วนกลางอื่น ๆ ไม่สมเหตุผลเพียงพอที่จะบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว ราคาภายในประเทศยังคงแตกต่างจากราคาตลาดโลก ภาษีศุลกากรไม่มีผลที่แท้จริงต่ออัตราแลกเปลี่ยนยังมีลักษณะเป็นหน่วยทางบัญชีมากกว่าราคาที่แท้จริง และเงินตราแลกเปลี่ยนเป็นทองคำไม่ได้

ประเทศอังกฤษได้ก้าวต่อไปสู่การนำกลไกตลาดปรับมาใช้ในการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นของคู่กันกับการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างมาก เพราะการปฏิรูปอยู่ในภาวะคงที่ของวิวัฒนาการจึงเป็นการยากที่จะอธิบายได้อย่างถูกต้อง ณ.เวลาใดเวลาหนึ่ง ธุรกิจที่ผลิตเพื่อตลาดภายนอกมักจะมีเป้าหมายที่เสนอโดยผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ แต่เป้าหมายเหล่านี้ไม่มีอำนาจบังคับตามกฎหมายเหมือนกับประเทศยุโรปตะวันออกอื่น ๆ เป้าหมายเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้นำมากกว่า นั่นคือเป็นข้อเสนอแนะของผู้มีอำนาจดังเช่นในกรณีของการวางแผนของฝรั่งเศส ผู้มีอำนาจมักจะใช้เครื่องมือทางตลาดและทางการเงินเพื่อผลักดันให้ธุรกิจไปในทิศทางที่ต้องการ ธุรกิจการผลิตของประเทศอังกฤษหรือองค์การค้าระหว่างประเทศทำการตัดสินใจทำการค้าโดยเปรียบเทียบต้นทุนและราคาของตนกับต้นทุนและราคาต่างประเทศซึ่งไม่เหมือนกับประเทศยุโรปตะวันออกอื่น การปฏิรูปราคาภายในประเทศของอังกฤษถูกกำหนดทางทฤษฎีเพื่อเชื่อมราคาของตนกับราคาตลาดโลก และราคาภายในประเทศเป็นอิสระ อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงระหว่างราคาภายในประเทศและภายนอกประเทศไม่ง่ายเหมือนกับในประเทศตะวันตก เพราะราคาไม่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแรงกดดันของภาวะเงินเฟ้อ ส่วนหนึ่งเนื่องจากราคาที่กำหนดยังไม่สมเหตุผลอย่างสมบูรณ์ และอีกส่วนหนึ่งเนื่องจากพฤติกรรมทางการค้าระหว่างประเทศของอังกฤษกับการค้าของกลุ่มที่ต่างกัน ปัญหาประการหลังแก้ได้โดยไม่มีอัตราแลกเปลี่ยนอัตราเดียวดังเช่นในโปแลนด์ แต่จะใช้อัตราแลกเปลี่ยนต่างกันกับแต่ละกลุ่มราคาของการค้าระหว่างกลุ่มประเทศสังคมนิยมสูงกว่าราคาของการค้าในประเทศตะวันตกสำหรับสินค้าที่เหมือนกัน ราคานี้ใช้เป็นการสนับสนุนการส่งออกไปตะวันตก และลดการส่งสินค้าเข้าจากตะวันตกด้วยในขณะที่ประเทศอังกฤษมีปัญหาดุลการชำระเงิน การเชื่อมโยงลักษณะที่สองของราคาภายในประเทศและภายนอกประเทศคือภาษีศุลกากรที่เก็บจากสินค้าที่มาจากตะวันตก และภาษีจากรายได้สินค้าเข้าพิเศษของสินค้าที่มาจากตะวันออก ภาษีประการหลังนี้กำหนดขึ้นมาเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสินค้าที่ซื้อจากตะวันออกและราคาภายในประเทศอังกฤษ โดยแท้จริงไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างราคาเหล่านี้เพราะราคาของประเทศยุโรปตะวันออก

อื่น ๆ ยังคงไม่สมเหตุผลทีเดียว การเชื่อมโยงลักษณะที่สามประกอบด้วยภาษีและเงินอุดหนุน (หรือเงินคืนภาษี)ของรัฐที่ให้กับธุรกิจการค้า

การเชื่อมโยงทั้ง 3 ลักษณะมีความซับซ้อนจนมีความสงสัยอย่างมากเกี่ยวกับการเชื่อมโยงที่แท้จริงระหว่างราคาของฮังการีกับราคาดตลาดโลก ประการแรกคือไม่มีความสัมพันธ์ที่แท้จริงระหว่างราคาของฮังการีและราคาของประเทศยุโรปตะวันออกอื่น ๆ และเป็นหน้าที่ของภาษีรายได้สินค้าเข้าที่จะประสานความแตกต่างนี้โดยอาศัยหลักสินค้าแลกเปลี่ยนสินค้า สิ่งนี้เป็นข้อยกเว้นอย่างมากเพราะฮังการีจะค้ากับประเทศกลุ่มตะวันออกส่วนมาก ประการที่สองหน้าที่สำคัญของการเชื่อมโยง ประการที่สาม(ภาษีและเงินอุดหนุน)เป็นการกำจัดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างราคาภายในประเทศกับราคาต่างประเทศรวมทั้งการค้ากับประเทศตะวันตก

การพิจารณาการเชื่อมโยงเหล่านี้อีกทางหนึ่งอาจจะเป็นการเสนอแนะมากกว่า ประเทศฮังการีได้สร้างแผนขึ้นสำหรับธุรกิจที่มีความสามารถในการทำการค้าระหว่างประเทศ การเชื่อมโยงต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงลักษณะที่ 3 ระหว่างราคาภายในประเทศและภายนอกประเทศเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อกระตุ้นให้ธุรกิจดำเนินการให้บรรลุผลตามแผน การเชื่อมโยง 2 ลักษณะแรกได้รวมสิ่งต่อไปนี้คือ การค้าระหว่างตะวันออกกับตะวันออก (East-East Trade) และการค้าระหว่างตะวันออกกับตะวันตก ความแตกต่างระหว่างราคาภายในกลุ่ม ความต้องการผลิตโดยเปรียบเทียบ ภาษีจากรายได้สินค้าเข้าและราคาที่ไม่สมเหตุผลของประเทศตะวันออกอื่น ๆ อย่างไรก็ตามถ้าสมมติว่ารัฐบาลของประเทศฮังการีได้รวมข้อตกลงทางการค้ากับประเทศบัลแกเรีย ซึ่งประเทศฮังการีต้องเผชิญกับการส่งออกเป็นจำนวนมากในราคาคงที่ สมมติว่าได้พิจารณาทางเลือกที่เป็นไปได้ ธุรกิจสามารถจะขายรองเท้าไปยังตลาดอื่น(ภายในประเทศหรือขายให้เบลเยียม)ในราคาที่สูงกว่า เพราะรัฐบาลของประเทศฮังการีได้ตกลงที่จะขายให้กับประเทศบัลแกเรียแต่ไม่สามารถสั่งให้ธุรกิจลดราคา รัฐบาลจะกระตุ้นให้มีการลดราคาได้ต้องให้เงินอุดหนุนกับธุรกิจอย่างเพียงพอ ความจริงเครื่องมือชนิดนี้เป็นการเชื่อมโยงระหว่างราคาภายในประเทศและภายนอกประเทศ แต่ราคาที่เชื่อมโยงนี้มีการบิดเบือน นอกจากนี้การแลกเปลี่ยนยังเกี่ยวข้องกับการลำเอียงในการค้า

ในขณะที่ประเทศฮังการีกำลังเคลื่อนไปในทิศทางของการสมเหตุผลมากขึ้น และมี การอาศัยกลไกตลาดที่แท้จริง ก็ควรจะยอมรับว่าถ้ามีการเชื่อมโยงปลอมระหว่างราคาภายในประเทศและภายนอกประเทศแล้วการเชื่อมโยงนั้นจะไม่มี ความหมายในแง่ของตลาด สิ่งนี้เป็นเหตุผลว่าทำไมขณะนี้ที่มีการผ่อนคลายการควบคุมของกลไกการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นใน

ประเทศฮังการี ลักษณะพฤติกรรมจำนวนมากของกลไกการค้าระหว่างประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วยังคงเกิดขึ้นในประเทศฮังการี อัตราแลกเปลี่ยนอาจจะทำหน้าที่บางอย่างของราคาที่เหมาะสม และภาวเศรษฐกิจอาจจะทำหน้าที่เป็นการกำหนดราคา ถึงกระนั้นก็ตามเงินตราของมันก็ยังคงแลกเปลี่ยนเป็นทองคำไม่ได้และการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มโซเวียตยังคงใช้หลักการค้าแบบทวิภาคี (bilateral basis)

บางที่ปัญหาที่แท้จริงที่ประเทศฮังการีเผชิญอยู่จะยังคงเป็นส่วนสำคัญของกลุ่มตะวันออกและต้องดำเนินการค้าจำนวนมากกับประเทศในกลุ่มนั้น สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับข้อตกลงทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่ม ซึ่งมีราคาไม่สมเหตุผลและยังคงใช้ความสมดุลแบบ 2 ฝ่ายภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้สำหรับประเทศฮังการีที่จะละทิ้งการค้าระหว่างประเทศของตนไปสู่ตลาด และทำการเปลี่ยนแปลงสถาบันตามที่ต้องการ ประเทศฮังการีมีปัญหภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรงซึ่งจะป้องกันไม่ให้อัตราภายในประเทศเคลื่อนไหวอย่างอิสระถึงแม้ว่าความกดดันเหล่านี้จะลดลงและธุรกิจมีอิสระที่จะเลือกทำการค้าระหว่างประเทศโดยไม่มี การแทรกแซงของการเชื่อมโยงจำนวนมากเหล่านี้ ก็จะไม่มีการคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นทองคำได้อย่างแท้จริง ภาวเศรษฐกิจที่แท้จริงและการค้าแบบพหุภาคี สถานการณ์จะไม่นำไปเปลี่ยนแปลงไปมากตราบเท่าที่ประเทศฮังการียังทำการค้ากับกลุ่มตะวันออกเป็นส่วนมาก และประเทศยุโรปตะวันออกอื่น ๆ ยังมีความล่าช้าในการปฏิรูป

## 4.5 บทสรุป

4.5.1 การปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศของประเทศสังคมนิยมเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและกระบวนการวางแผน โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กรและระบบการวางแผนเป็นแบบกระจายอำนาจ (decentralization) เช่นลดการแบ่งแยกธุรกิจการค้าระหว่างประเทศกับธุรกิจการผลิตอย่างเด็ดขาด บางครั้งธุรกิจการผลิตอาจได้รับอนุญาตให้ทำการส่งออกโดยตรง หรือส่งออกในนามของธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ ผลจากระบบการส่งออกแบบใหม่นี้ ทำให้ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้น รูปแบบอื่นของการกระจายอำนาจทางองค์กรคือการเน้นความสัมพันธ์ในแนวนอนระหว่างธุรกิจต่าง ๆ เพื่อลดบทบาทของคณะกรรมการวางแผนแห่งชาติ การกระจายอำนาจในระบบการวางแผนทำให้สามารถลดตำแหน่งตามแผนของข้าราชการลงบ้าง นอกจากนั้นมีการปรับระบบการวางแผนใหม่โดยธุรกิจการค้าและการผลิตได้สร้างแผนในเวลาเดียวกัน แต่ระบบการวางแผนแบบใหม่นี้ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการประสานงานระหว่างการวางแผนการผลิตและการค้า ปัญหาการตัดสินใจวางแผนที่ต้องทำในช่วงเวลาสั้นและในระยะหลังมีการเพิ่มลักษณะของแผนระยะยาว

4.5.2 ได้มีการพัฒนาระบบการค้าจากแบบทวิภาคีเป็นแบบพหุภาคี แต่การเปลี่ยนแปลงระบบการค้าระหว่างประเทศนี้ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจภายในประเทศของประเทศในกลุ่ม CMEA คือจะต้องเปลี่ยนระบบของการวางแผนแบบบงการมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาด เพื่อให้อัตราแลกเปลี่ยนทำหน้าที่เชื่อมโยงราคาภายในประเทศและต่างประเทศ

4.5.3 การเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ในการวางแผนคือมีการเก็บรวบรวมสถิติ และมีการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการค้าระหว่างประเทศโดยใช้วิธีการทางสถิติและคณิตศาสตร์มากขึ้น

4.5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศคือมีการทำข้อตกลงและสัญญาทางการค้าโดยให้ตัวแทนจากธุรกิจการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ มีส่วนร่วมในกระบวนการทำข้อตกลง ในการเซ็นสัญญาการค้าจะต้องมีการทำข้อตกลงกันก่อน และในช่วงของการทำข้อตกลงอาจจะมีการทำสัญญาการค้าระยะสั้นก่อนที่จะทำสัญญาการค้าแบบทั่วไประยะยาว การพัฒนาวิธีการติดต่อระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศอาจจะกระทำได้ในรูปของการวิจัยตลาด การโฆษณา งานแสดงสินค้า การเพิ่มคณะทูตการค้า เป็นต้น

4.5.5 พฤติกรรมของการค้าระหว่างประเทศภายใต้การปฏิรูปปัจจุบัน มีการปฏิรูปดังนี้ คือประการแรกธุรกิจการผลิตบางแห่งทำการติดต่อการค้าระหว่างประเทศโดยตรงกับธุรกิจของต่างประเทศ โดยไม่ต้องผ่านองค์การทางการค้าระหว่างประเทศ ประการที่สองคือมีการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศในรูปของบริษัทร่วมหุ้นกับต่างประเทศ ประการที่สามคือสนับสนุนธุรกิจการผลิตที่ขายสินค้าไปต่างประเทศโดยให้ธุรกิจนั้นมีส่วนในกำไรจากการส่งออก ประการที่สี่คือในบางประเทศมีการปฏิรูปราคาภายในประเทศเพื่อเชื่อมโยงกับราคาตลาดโลก แต่บางประเทศสร้างระบบอัตราแลกเปลี่ยน 2 ระบบ โดยอัตราหนึ่งใช้กับการค้าระหว่างประเทศสังคมนิยม และอีกอัตราหนึ่งใช้กับประเทศทุนนิยม ประการที่ห้าคือมีการนำกลไกตลาดมาใช้ในการค้าระหว่างประเทศ เช่นประเทศฮังการี

## 4.6 คำถาม

4.6.1 ในการปฏิรูประบบการค้าระหว่างประเทศของประเทศสังคมนิยมได้มีการเปลี่ยนแปลงองค์การและกระบวนการวางแผนในการค้าระหว่างประเทศอย่างไรบ้าง จงอธิบาย

4.6.2 ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตลาดต่างประเทศและตลาดภายในประเทศมีอะไรบ้าง จงอธิบาย

4.6.3 พฤติกรรมของการค้าระหว่างประเทศภายใต้การปฏิรูปปัจจุบันของประเทศฮังการี แตกต่างจากประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ อย่างไรบ้าง จงอธิบาย

## หนังสือที่ควรอ่านประกอบ

Holzman, Franklyn D. *International Trade Under Communism* : Politics and Economics.  
London : The Macmillan Press Ltd, 1976.

Nove, Alec. *The Soviet Economic System*. London : George Allen & Unwin Ltd, 1977.

Pryor, Frederic L. *The Communist Foreign Trade System*: Connecticut : Greenwood Press,  
1982.

Vajda, Imre and Simai, Mihaly. *Foreign Trade in a Planned Economy*. Cambridge : Cambridge  
University Press, 1971.